

Projekt edukacyjny realizowany w cyklu LUDZIE I ZDARZENIA, w ramach zadania Strzelińsko-Wrocławskiego Oddziału SNaP, wspieranego przez Gminę Wrocław: *Edukacja regionalna dzieci i młodzieży. POZNAJ SWÓJ DOLNY ŚLĄSK*.

Małgorzata Jakubek

Temat: Bohaterowie wrocławskich epitafiów

Projekt zrealizowano w klasie I B LO nr X we Wrocławiu.

Wrocławskie epitafia to niezwykle cenne teksty kultury. Wykonane z marmuru, piaskowca, alabastru, gabro oraz malowane temperą i olejem na deskach świerkowych i bukowych wiele mówią o naszej historii (czasach reformacji, protestanckim Wrocławiu, dwóch wielkomiejskich farach, epidemii dżumy), a także o ludzkich słabościach (mieszczańskiej pysze) oraz wielkich uczuciach (miłości, która jest silniejsza niż śmierć). Przede wszystkim jednak upamiętniają wybitnych wrocławian z XVI, XVII i XVIII wieku.

Personifikacja Śmierci - rzeźba z pomnika nagrobnego Henryka von Spaetgena.

Zdarzenie, które łączy wszystkie postaci, to paradoksalnie koniec ich działalności – śmierć, z którą jednak nie chcieli pogodzić się ich bliscy, nie chciała pogodzić się społeczność Wrocławia. Ufundowano im okazałe epitafia i pomniki grobowe. W ten

sposób pamięć o ich czynach i zasługach dla miasta przetrwała, a oni sami zyskali sobie nieśmiertelną sławę.

Bohaterowie epitafiów, które odkrywała i analizowała młodzież X LO, to przedstawiciele wrocławskiego mieszczaństwa. Ich pamięć uczcili wielcy artyści: rzeźbiarze (wśród nich Andreas Walther, Fryderyk Gross i Gerhard Hendrik, Mathias Rauchmiller, Franz Joseph Mangoldt) oraz malarze (Tobias Fendt i nieznany malarz wrocławski, twórca epitafium Jana Hessa). Mieszczaństwo w dawnym Wrocławiu było nie tylko zamożne, ale miało również wysokie aspiracje artystyczne.

CELE GŁÓWNE

- **Poznanie współczesnej i dawnej kultury Dolnego Śląska oraz upowszechnianie tej wiedzy.**
- Uświadomienie młodzieży wartości kultury regionalnej.
- Wzmacnianie więzi z regionem.
- Kształtowanie i rozwijanie poczucia tożsamości regionalnej.
- Zorganizowanie młodzieży wolnego czasu.
- Umożliwienie rozwoju zainteresowań i uzdolnień.
- Rozwijanie umiejętności poszukiwania i przetwarzania informacji.
- Rozwijanie umiejętności współdziałania w zespole.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- zna wrocławskie świątynie i ich historię (kościół św. Elżbiety, kościół św. Marii Magdaleny oraz kościół pod wezwaniem świętych: Stanisława, Wacława i Doroty);
- zna zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu w Galerii Sztuki Śląskiej XVI-XIX w.;
- zna definicje podstawowych pojęć z zakresu historii sztuki, związanych z tematem projektu i potrafi je zastosować;
- zna życiorys oraz zasługi osoby upamiętnionej w epitafium;
- odczytuje symbolikę rzeźb, reliefów, obrazów;
- zna wybrane motywy biblijne;
- określa typ epitafium i nagrobka;
- wskazuje cechy stylu, nazywa materiał, z którego wykonano dzieło sztuki;
- rozpoznaje rodzaj zastosowanego ornamentu dekoracyjnego;
- podejmuje próbę odczytania inskrypcji;
- zna zasady sporządzania opisu bibliograficznego;
- tworzy zestawy bibliograficzne na zadany temat;
- interpretuje treść epitafium;
- zna inne dzieła artysty, który je wykonał;
- tworzy prezentację w programie PowerPoint;
- umie korzystać z różnych źródeł informacji: słowników symboli, przewodników, książek i artykułów dotyczących sztuki i historii Wrocławia, Internetu;
- przygotowuje dokumentację fotograficzną wybranego obiektu oraz utrwała obraz działań własnej grupy;
- dokonuje właściwej selekcji i hierarchizacji zgromadzonego materiału badawczego;
- projektuje i wykonuje plansze tematyczne;
- zna ustalone przez nauczyciela kryteria oceny prezentacji;
- potrafi w interesujący sposób prezentować efekty pracy zespołowej (stara się zaciekawić odbiorcę, stosuje środki perswazyjne);
- dokonuje samooceny i potrafi ocenić pracę innych.

Forma pracy: praca w grupach.

Termin realizacji: listopad 2008 r. – kwiecień 2009 r.

SCENARIUSZ DZIAŁAŃ I OPIS ICH REALIZACJI

☐ FAZA PRZYGOTOWAWCZA

- Przedstawienie uczniom w listopadzie 2008 roku idei międzyszkolnego projektu edukacyjnego „Poznaj swój Dolny Śląsk”.
- 18.11.2008 r. – udział w finale pierwszej części projektu – cyklu „Miejsca i przedmioty”, realizowanym przez uczniów klasy II B. Wysłuchanie ich prezentacji, dotyczących programu ikonograficznego wybranych wrocławskich kaplic. Omówienie na lekcji języka polskiego pokazu przygotowanego przez starszych kolegów. Wymiana opinii. Wskazanie zalet poszczególnych wystąpień.
- 07.01.2009 r. – przypomnienie uczniom idei projektu „Poznaj swój Dolny Śląsk” i zaproponowanie im do realizacji wybranego przez siebie tematu – „Bohaterowie wrocławskich epitafiów” w ramach cyklu „Ludzie i zdarzenia”. Uzyskanie akceptacji klasy. Przystąpienie do udziału w projekcie.
- Wybór epitafiów i pomników nagrobnych (dokonany przez siebie). Opracowanie harmonogramu działań, zestawu zadań, gromadzenie materiałów pomocniczych (przewodników, książek i artykułów o sztuce i historii Wrocławia, słowników symboli).
- 19.02.2009 r. – lekcja biblioteczna „Zasady sporządzania bibliografii załącznikowej” (lekcję prowadziła Izabela Dmowska, nauczyciel – bibliotekarz w X LO).

☐ PRACA NAD PROJEKTEM

Etap 1. Przedstawienie uczestnikom projektu harmonogramu działań.

Omówienie zasad współpracy w grupie. Podkreślenie znaczenia finałowej prezentacji efektów pracy poszczególnych zespołów. Sprecyzowanie wymagań dotyczących tworzenia prezentacji multimedialnej oraz poinformowanie uczniów o kryteriach jej oceny.

Etap 2. Podział na grupy, przydzielenie epitafiów i pomników nagrobnych poszczególnym zespołom.

Powstało sześć grup (o ich składzie zdecydowali sami uczniowie, którzy mogli dobierać się spontanicznie). Wybrałam 3 epitafia malarskie i 4 architektoniczno- rzeźbiarskie. O ich przydzieleniu poszczególnym zespołom zdecydowałam sama. Ostatecznie skład grup przedstawiał się następująco:

1. Pomnik nagrobny Heinricha Rybischa (kościół św. Elżbiety) – 5 osób;
2. Epitafium malarskie Johannessa Hessa (pochodzi z kościoła św. Marii Magdaleny, obecnie znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu) – 5 osób z kl. I B i 2 osoby z kl. I F;
3. Epitafia malarskie, wykonane przez Tobiasza Fendta: epitafium Magdaleny Mettel oraz epitafium Hansa Mohrenberga (pochodzą z kościoła św. Elżbiety, obecnie znajdują się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu) – 5 osób;
4. Epitafium architektoniczno - rzeźbiarskie Mikołaja II Rehdigera (kościół św. Elżbiety) – 5 osób;
5. Pomnik nagrobny Adama Caspara Artzata (kościół św. Marii Magdaleny) – 6 osób;
6. Pomnik nagrobny Henryka Gotfryda von Spaetgena (kościół świętych: Stanisława, Wacława i Doroty) – 5 osób.

Etap 3. Wyjście poszczególnych grup do wskazanych obiektów (kościół i Muzeum Narodowego), odszukanie przydzielonych epitafiów/pomników nagrobnych, wykonanie dokumentacji fotograficznej.

Wycieczka odbyła się 28 lutego (w sobotę). W tym dniu w Muzeum Narodowym można było bezpłatnie fotografować (bez użycia flesza) wszystkie znajdujące się tam dzieła sztuki..

Etap 4. Przydział szczegółowych zadań – wspólnych dla wszystkich grup.

1. Zapoznajcie się z definicjami: epitafium, nagrobka, alabastru, gabro, alegorii, ornamentu, zamieszczonymi w „Słowniku terminologicznym sztuk pięknych” pod redakcją Stefana Kozakiewicza. Jakie wyróżniamy typy nagrobków?
2. Podajcie najważniejsze informacje dotyczące świątyni, z której pochodzi analizowane przez Was epitafium (miejsce, czas powstania, styl budowlany).
3. Określcie dokładnie miejsce w kościele, w którym znajduje się lub znajdowało się „Wasze” dzieło sztuki. Zaznaczcie to miejsce na rzucie kościoła.
4. Kim był bohater epitafium/pomnika nagrobnego? Przedstawcie jego bibliografię. Czym zasłużył się dla Wrocławia?
5. Komu zlecono wykonanie epitafium? Jeśli to możliwe, wskażcie inne dzieła sztuki, które wykonał ten artysta.
6. Określcie czas powstania epitafium/nagrobka.
7. Nazwijcie styl, w jakim wykonano analizowane przez Was dzieło sztuki. Wskażcie cechy tego stylu.
8. Odczytajcie symbolikę poszczególnych elementów epitafium/nagrobka.
9. Rozpoznajcie przywołane w epitafiach motywy biblijne (grupa 2 i 3).
10. Podejmijcie próbę odczytania inskrypcji.
11. Z jakiego materiału zostało wykonane „Wasze” epitafium?
12. Rozpoznajcie typ zastosowanego ornamentu dekoracyjnego.
13. Zinterpretujcie treść epitafium. Odczytajcie zawarte w nim przesłanie.
14. Przygotujcie prezentację multimedialną (czas wygłoszenia prezentacji – maksymalnie 15 minut).
15. Zaprojektujcie i wykonajcie plansze tematyczne (od dwóch do trzech), w których np. rozwiniecie ciekawe zagadnienia, z konieczności pominięte w prezentacji multimedialnej. Uzasadnijcie swój wybór.
16. Wybierzcie charakterystyczny element, związany z Waszym tematem, który będzie znakiem firmowym Waszej grupy.
17. Sporządźcie zestaw bibliografii, z której korzystaliście.
18. Dokonajcie pisemnej samooceny (kto za co był odpowiedzialny i jak wywiązał się ze swoich zadań).

Etap 5. Realizacja zadań projektowych.

Podział zadań w grupach. Konsultowanie działań z nauczycielem. Odwiedzanie różnych instytucji, pomocnych przy realizacji tego typu przedsięwzięcia (Dział Oświatowy Muzeum Narodowego; biblioteki, np. Biblioteka Instytutu Historii Sztuki oraz Instytutu Historii UW). Ponowne odwiedzenie poszczególnych obiektów. Szczegółowa obserwacja poszczególnych elementów. Rozpoznawanie, nazywanie, wnioskowanie. Wykonanie zadań. Przygotowanie prezentacji multimedialnej oraz plansz tematycznych. Wybór prezenterów. Doskonalenie wypowiedzi ustnej.

Etap 6. Prezentacja.

Prezentacja rezultatów badań poszczególnych grup odbyła się 16 kwietnia 2009 r. w auli LO nr X. Uczestniczyli w niej bohaterowie spotkania – uczniowie kl. I B oraz Dominik Krawczyk i Aleksander Tatarek z kl. I F – a także zaproszeni goście: uczniowie klasy II B i III B, jury (p. Alicja Badowska, konsultant projektu oraz Katarzyna Nieszczena i Ewelina Szybalska z kl. II B), dyrektor i wicedyrektor „Dziesiątki”.

Po powitaniu zebranych krótko przedstawiłam ideę projektu „Bohaterowie wrocławskich epitafiów”, realizowanego w ramach cyklu „Ludzie i zdarzenia”.

Następnie poszczególne grupy wnikliwie analizowały ikonografię epitafiów i prezentowały sylwetki wybitnych wrocławian. Dzieła prezentowane były w kolejności chronologicznej, uwzględniającej czas ich powstania: począwszy od renesansowych (tumbowy nagrobek z 1534 r. Heinricha Rybischa i malarskie epitafium z 1547 r. Jana Hessa), przez manierystyczne (malarskie epitafia z 1565 i 1567 r., wykonane przez Tobiasza Fendta, oraz architektoniczno – rzeźbiarskie epitafium Mikołaja II Rehdigera z 1585 r.) i późnobarokowy pomnik nagrobny Adama Caspara Artzata z 1679 r. aż po rokokowy nagrobek Spaetgena z 1752 – 1753 r.

Etap 7. Ocena

Każdy z członków jury oceniał prezentacje według wcześniej ustalonych kryteriów, formułując ocenę opisową oraz przyznając punkty. Zwyciężyła grupa analizująca epitafium „Tablica Prawa i Łaski”, upamiętniające Jana Hessa, pierwszego proboszcza wyznania luterańskiego i największego działacza reformacyjnego Wrocławia oraz Śląska.

Uczniowie w oryginalny sposób zaprezentowali biografię Hessa. Dominik Krawczyk z kl. I F nakręcił film „Ze śmiercią się nie licytuje” na podstawie własnego scenariusza, w którym o Janie Hessie opowiada jego syn, Piotr (w tej roli znakomity Daniel Mazur z kl. I B). Adresatem tej opowieści jest ... Śmierć (Aleksander Tatarek z kl. I F). Pozostali członkowie grupy przedstawili wnikliwą analizę epitafium, pierwszego na Śląsku obrazu wykonanego wg drzeworytu Cranacha z 1529 r. Cennych rad i wskazówek udzieliła młodym badaczom pani Jadwiga Jasińska – historyk sztuki, kierownik Działu Oświatowego w Muzeum Narodowym.

Drugie miejsce zajęła grupa, prezentująca sylwetkę grzeszącego pychą bogatego patrycjusza Heinricha Rybischa, który jeszcze za życia sam zatroszczył się o swój nagrobek.

Chciał mieć podobny pomnik nagrobny, jakim uczczono we wrocławskiej katedrze pamięć biskupa Jana Turzona. Udało się spełnić to marzenie. Fortuna sprzyjała Rybischowi przez całe życie. To właśnie on wygrał w kości ... kościół św. Elżbiety. Prezentacja tej grupy była bardzo urozmaicona. Zawierała wiele, momentami zaskakujących, ciekawostek. Uczniowie wykazali się niezwykłą dociekliwością i pasją poznawczą. Odszukali dom Rybischa, w którym obecnie znajduje się Muzeum Sztuki Współczesnej – „Mieszkanie Gepperta”, prowadzone przez Akademię Sztuk Pięknych.

Trzecie miejsce zajęła grupa, analizująca malarskie epitafia, wykonane przez Tobiasza Fendta. Uczennice trafnie zinterpretowały obrazy podejmujące tematykę biblijną: „Wizję Ezechiela” i „Chrystusa zapowiadającego Sąd Ostateczny”.

Pozostałe grupy również ładnie się zaprezentowały. Grupa 4 w ciekawy sposób przedstawiła historię kościoła św. Elżbiety. Pokazała też dobrej jakości zdjęcia. Bardzo podobała się Ania Bakalarz z grupy 6, która wnikliwie odczytała bogatą symbolikę rokokowego pomnika nagrobnego, upamiętniającego barona Spaetgena. Uczennice z grupy 5 właściwie rozpoznały i opisały figury alegoryczne: Głorię, Spes i Famę, zdobiące nagrobek radcy Adama Caspara Artzata.

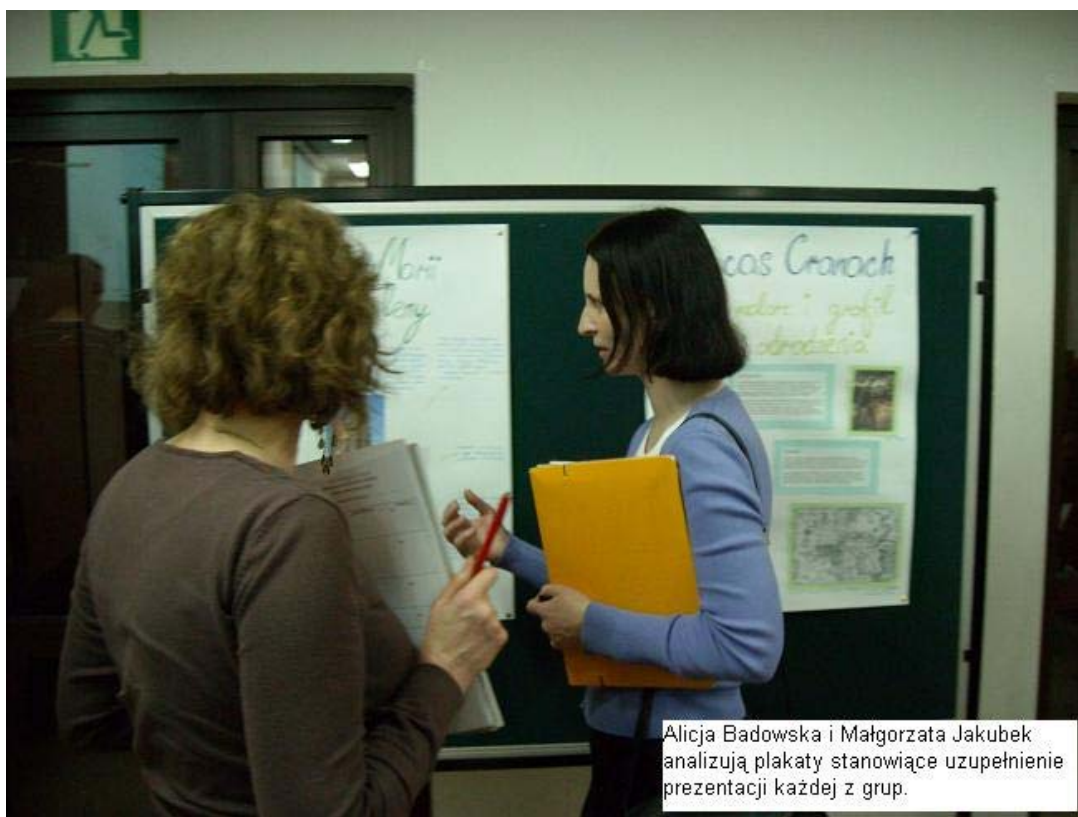
Każda grupa dokonała też pisemnej samooceny (kto za co był odpowiedzialny i jak wywiązał się ze swoich zadań) i przedstawiła ją nauczycielowi.

❑ PODSUMOWANIE

Projekt został podsumowany na lekcji języka polskiego. Uczniowie dokonali samooceny oraz ocenili inne prezentacje. Wskazali to, co było w nich bardzo dobre oraz to, co należy poprawić. Zapoznali się z werdyktem jury i z cząstkowymi ocenami opisowymi, sformułowanymi przez jurorów. Uczniowie podkreślili, że praca nad realizacją projektu kosztowała ich wiele wysiłku, ale była bardzo ciekawa i zintegrowała zespół. Klasa zdobyła dużą wiedzę na temat przygotowania prezentacji maturalnej w programie PowerPoint.

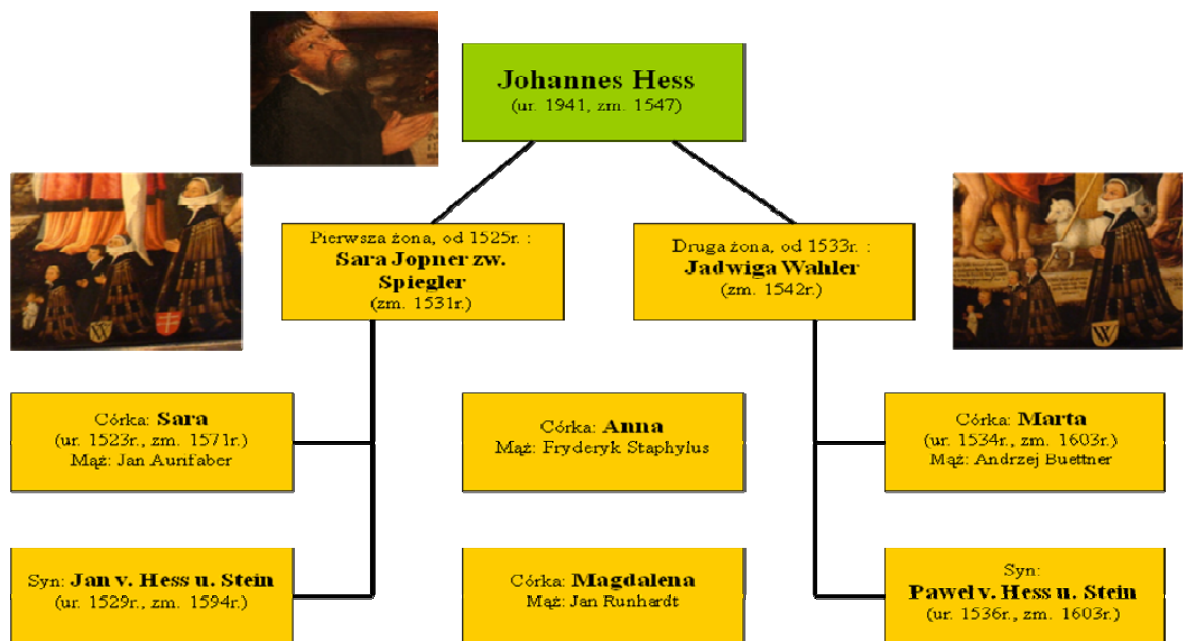
Aneks

Po prezentacjach pracy poszczególnych grup:

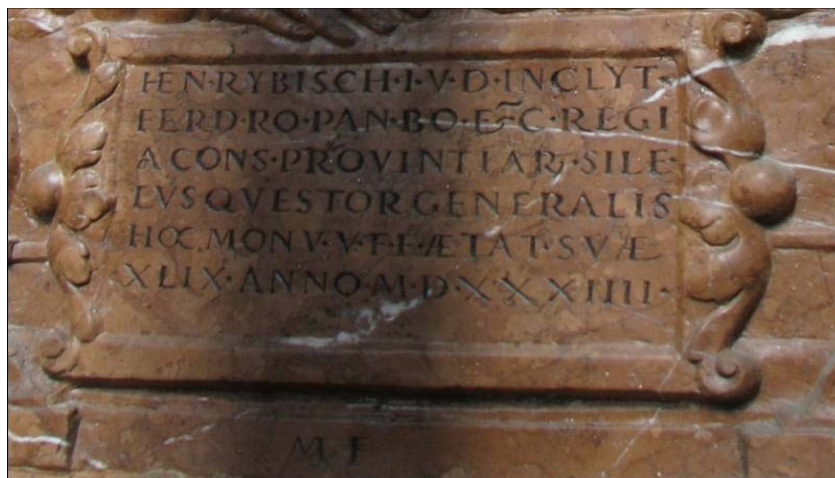

Alicja Badowska – konsultant szkolnego projektu – podsumowuje obejrzone prezentacje uczniowskie.

Grupa 2 tak przedstawiła rodzinę Jana Hessa:

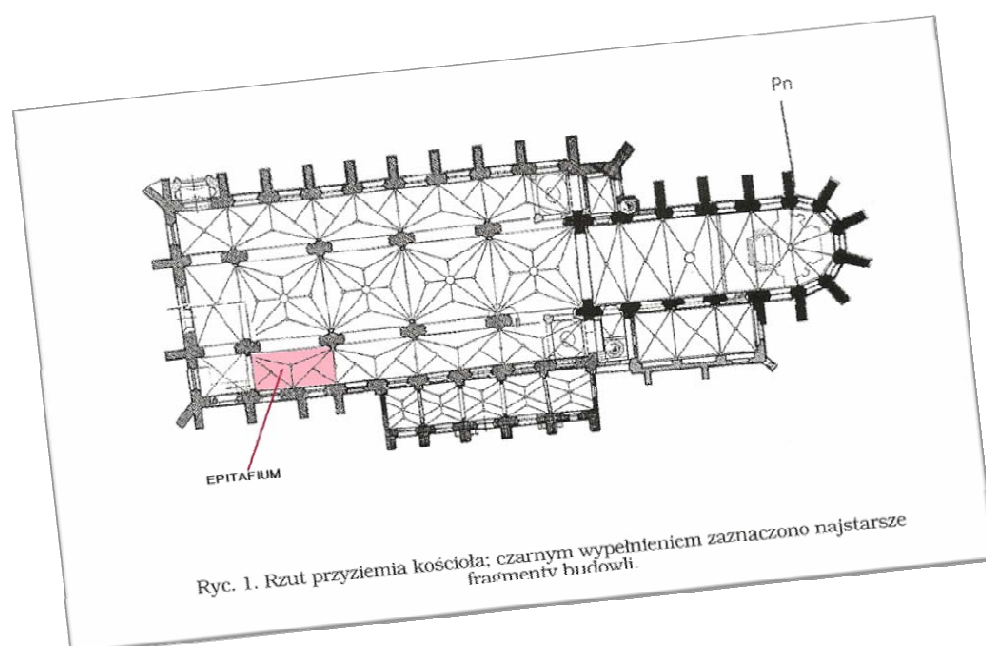

Grupa 1 podjęła udaną próbę odczytania inskrypcji na nagrobku Heinricha Rybischa:

„Henryk Rybisch, sędzia w służbie Ferdynanda cesarza czeskiego, radca cesarski, prowincjonalny śląski kwestor, ten monument za życia sobie wystawił, 1534”

Grupa 6 trafnie zaznaczyła na rzucie kościoła miejsce, w którym znajduje się pomnik nagrobny barona Spaetgena:

oraz odczytała symbolikę poszczególnych elementów nagrobka:

Ryc. 8 Róg obfitości

Ryc.9 Czaszka z wieńcem laurowym

Ryc.10 Plomienista waza